

GUIPUZKOA-REN AURRERAPIDEA

1963-ko jorraillean, Bizkaia-Bankoak bere finantza-aldizkariaren zenbaki berezi bat eskeiñi dio Gipuzkoa-ri ta bertako ekonomi-egoera ta gizarteari. Ta okasioa ondo artu ere, aurtan bi urte-betetze ospatzen baitzitun probintzi ontako uriburuak: bat Donostia erre ta berriz eraiki zuteneko 150 urtea, ta bestea arresi ta murrak eratxiaz uriaren zabalpena asi zuteneko 100 urtekoa. Donostia-ko uria jeiki ta zabaltzen jakin zuten donostiar adoretuen goratarreekin irikitzen da dalako aldizkaria, baiña bere oore ta aipamena gipuzkoar guzieri ere eskeintzen die, auek ere ezpaitira atzera gelditu probintziaren aurrerapide ta ekonomi-osapena lortzeko ausardi ta egiteetan. Donostia-k aurtan ospatzen ditun urte oiek ezkeru, Gipuzkoa berri bat sortu da bere semeen eskuetatik. Mendek zear gure mendi ta itxasoetan zaildu ta ezitako espiritu ta lantzaletasunak eman du fruturik. Ta frutu auek gipuzkoarrari zor zaizkio berak eman baitie bizia gure gauza, indar, arau ta situazioeri.

FRUTUETATIK EZAGUTUKO...

1799-garren urtean España-ko Frutu ta Manufakturen Neurketa egin zanean, Gipuzkoa-k 600 errealeko produkzioa zun persona bakoitzeko, España-ko erdineurriaren erdia alegia, onela Madril ta Asturias-ekin azken-tokian arkitzen zalarik. 1961-an, berriz, 34.500 pezetako errenta izan du persona bakoitzak: España-ko erdi-neurria bikotua. Azken-lekutik lenengora pasa da 150 urtetan. Ta onelako aurrerapen arrigarria egiteko probintziak etzun lurralde aberatsik beste España-ko zenbait alderdik bezela; etzun ere Bizkaia-k alako meatzik, edo komertzioa egiteko ibairik Bilbao-koaren antzera. Baiña orduan atera zan argitara gure baserrietan, gure itxaso ekaiztsuan edo gure ola zaarretan ezitako gizonaren kuraia. Industriaren garaia sortua

zan Europa-n, eta gure gipuzkoarrak ezagutu egin zuten aroaren ezau-garria, ta alegin izugarriarekin bazan ere, toki-aldatu ta egokitu indus-tri ori. Eginkizun onen asierak "Azkoiti-ko Zalduntxoan" jakint-su-alkartasunagan izan zitun bere aintzindari ta pioneroak. Aietxek saiatu ziran Europa-ren aurrerapenak etxerutzen, dalako aurrerapen ori gure espiritu ta tradizioz itxastea aaztutzeke.

Ta gure Zalduntxoeri beste amaikak jarraitu zieten (ez ainbeste jakintza ta inbestigazio-alorrean); ta beren sen, lantzaletasun ta ausardiarekin zuzendu ta piztu egin zuten gure ekonomi ta gizartea, espi-ritu-zabaltasun aundiaz gure tradizioa abidan jarririk. Onela artu zun Gipuzkoa-k XIX-garren gizaldian Europa-ren martxa. Gure nekazaritzak (oraingo gizaldian beste zenbait eskualdetakoak ere bai) libre uzten zun jendea, gure mendi ta soroek ez baitzuten ainbestentzat fruturik ernaritzen, industriari itsatsi zitzaion, batez ere burniarenari.

Ta gure ola zaarrak bizi berria artu zuten. Azkoiti-ko Zalduntxoek ainbeste zaindutako ola zaarrak iltzen ari ziran, ala bearrez, XIX-garren gizaldi bitartean, baiña burniaren esku-lan ta manufaktura-ugaritzen jarraitu zuten. Ta ara: gaur egunean gure industria-ren atalik indartsuena metalarena degu, batez ere burniarena bere 1439 lantegikin ta 55 milla langillekin, 191 milla langille zitun Gipuzkoa-k 1961-an, biztanleen milloerdi eskasaren artetik.

Ta begira beste industriak: alimentaziokoak 5 milla langille; konstruziokoak, 13 milla; zurezkoak, 5 milla; papelera ta irakorla-laneta-koak, 8 milla; kimikakoak, 5 milla; transporteko materialetakoak, 8 milla; ta beste industri batzutan, 8 milla langille sartzen dirala, 109 milla lagun enplegatzen ditu industriak, eunetik 57, alegia.

Komertzio ta komunikazioeri begiratzen badiogu ez da urriagoa zailtasunak austeko bear izan zan kementa. Ta probintziko jeografi ankerra laister estali zan tren-bide ta kamiñoz. Gure tren-bideek badiutze 300 bat kilometro, eta kamiñoek, berriz, 600. Atsegingarri da esatea mende onen asieran gure zenbait kamiño Europa-ko onentsue-netakoak zirala, eta auek egiteko ausi bear ziran galerazoak kontuan badiugu, gizandien eginkizuna alakoa. Itxasoz bestaldeko komer-tziolari bagazokio, or dago Pasai-ko kaia, "Real Compañía de Caracas-en" kabi izan zanetik azixeago egiña. Bere inportantzia ikus-teko adierazi genezake 1960-an bi milloer tonelada erabilli zitula; 1900-an 225 milla tonelada ziran.

Nekazaritza joan zaigu atzeraka. Izan ere malkar geiegitxo degu zenbait aurrerapen sartzeko... Baiña egia da ardura ta ajola geixea-gokin begiratu bear liekela bai partikularrak, ta bai erri-agintariek, batez ere auek. Nekazaritziatik bakarrik bizi diran langilleak 12 bat milla ditugu bakarrik, baserrietan bizi diran biztanleak 50 bat milla diralarik.

Dakusgun orain ekonomi-atal bakoitzaren produkzioa 1961-an:

Baso ta nekazaritzak	1.115 milloz pezeta	12 mila langille
Arrantzak	967 " "	7 " "
Industriak	9.417 " "	109 " "
Serbizio ta komertzioak ...	4.500 " "	62 " "

1961-an Gipuzkoa-k 700 milloz pezeta esportatu ditu. 1960-an 548 ziran, ta 1950-an 160.

AURRERANTZERAKO EGINKIZUNA

Onelako aurrerapen ta frutuak pozik ikusten dira egun, baiña ez legoke gaizki orrelako maillaraiño iristeko gure gizonak mende ta erdi ontan igaro ditun egoera, estuasun ta situazioak ikustea, aurrerantzerako bide zuzen bat artzeko. Izan dira situazio txarrak: bolsaren gora-beerakada golpetsuak; illabetetako geldi-egoera ta porrotak, industria atal bakarrean egiten zalako; beti ere itxumustuan egindako ekonomia; ta komertzio ta merkatuari buruz esperientzi kaxkarra. Teknika ta zientzi gauzetan, berriz, gure gizonaren eskasia ta preparazio-palta agerian izan da. Ta bat-batean egoera onen eta ekonomiestrukturen iturri ta ondorea zera izan da: gure ekonomia Europa-ri bizkarra emanaz egitea. Joera gaizto onek azken-gudate ondorean buelo ikaragarria artu zun. Orregatik, orain Europa-ri begira jartzeak egoera larrian utzi gaitu. Makinari txarra degu asko, ondo ta merke produzitzeko, ta ori ekartzeak inbertsio izugarriak eskatzen ditu. Enpresa txikiak ditugu, ta arrai aundiak txikia jango... Gure langilleek ez dute bear bezelako teknikarik, ta zientzi-gizonak palta zaizkigu.

Orain arteko situazioak garaitzeko gure langillearen saiatze tematsua ta gure enpresarioen sen ta ausardia bear izan dira. Olako birtuteak merezi zuten jomuga gailenagorik, onelako egoeraz arduratu bearrik gabe.

Ta zer egin aurrerantzean? Batez ere gure gizona gertutu. Orixe esango digu Julio de Sarasua-k dalako aldizkarian dun artikulo batean: zientziaren abiada azkarrak, nazio-gaindiko ekonomi-alkartasunak ta teknika-erreboluzioaren aurrerapide arrigarriak egunean jartzea eskatzen digula. Onek produkzioari buruz, finantziamentu, merkatu, propaganda-edatze, lan-sari ta gizarteko kondizioeri buruz reajuste aundi bat gitera beartzen gaitu.

Joxe Mari Arizmendi jaun apaizak ere ba-du aitaturako erre-bistan idaztutxo bat gure gazteen teknika-irakaskintzarako eskolez. Berrak eraginda, sortu omen da gure probintzian interesa ta ar-dura mekanika-eskolak jarri ta sostengatzeko. Ala erakusten dute mota ontako ogei bat eskolak. Baiña eskola aueri espezializazio kax-karra atxakatzen die. Espezialidade gutxi dituzte ta eskola danetan berberak dira ozta-ozta. Ikasleeri ikaskintza-maillarik gorenera eldu-arazi bear zaiela esan bearrik ez dago; industri-peritu izan ditelena ez dedilla ofizial-maillan gelditu. Zientzi ta teknika-gaietan espezia-lizazioa oso gutxi jarraitzen dute. "Lenengo irakaskuntza" artutako umetatik eunetik ainbesteko aundiak sartu bear du olako eskoletan, eta kapazidadea duteneri al dan irakasketa gaillenera igoarazi.

Onelako eginkizun bat betetzeko probintzi guzirako egin bear litzake plan eta eraketa bat, inizatiba danak alkartuaz, onela gastu gutxienarekin al dan ikasle geiena sartzeko. Zenbait prolemen aska-biderako probintzi osoa uri bat edo batzuk bezela artu bear da bere "alderdi berdeekin" eta "nukleo urbanoekin", eta serbizioak erizpide ta eraketa oso ta batuan antolatu. Irakaskintza ere onela eratu bear-rekoa litzake. Eta ara beste prolema: onelako eskoletako degun maixu-palta, eta bokazioa dutenen ekonomiegoera txarra. Prolema au ere probintziaren maillan jarri bear litzake aska-bidean.

Jakiña, olako plan ta eginkizun bat pagatu ta sostengatzeko ez da bearko eraketa ta antolamendu txikiagoa. Baiña bai estaduak, bai ekonomiepresek eta bai edozein gizarte-alkartasunek pentsa dezala zer dabillen tartean, danen ona alegia: pertsonarena ta gizarte, pro-dukzio ta aurrerapidearena.

Gure aurrerapenerako kontuan euki bear litzaken beste egiteko bat inestigaziokoa da. Azkoitia-ko Zalduntxoak izan ziran ontan ere eredu, baiña jarraitzaillerik gabe. Galestia da benetan onelako eginkizuna, baiña luzarora begira ezkeroinbertsio emankorra da oso. Ontan ere egun ain atzera gaudela ikusita, pentsa egin bear genuke "wolfram" metala guretar batek. Elhuyar Jaunak aurkitu zuela Bergara-ko laboratorio batean. Jakiña, laboratorio ori Europa-ko aurreratuetako bat zan garai artan. Ginebra-ko Nazio Alkartuen Komisioak zerako erizpidea du gai oni buruz: nazio atzeratuen aurrerapiderako eunetik bat inestigazioan erabilli ta inbertitu bear dala edozein naziotan; eta oso aurreratuetan, berriz, eunetik bi. Españia-n olako eginkizunerako millatik bi eskas erabiltzen dira, Ginebra-n artu neurria baiño sei bider gutxiago.

Unibertsidadearekin ere ba-degu prolema, urrutitxo egiten bai-tzaizkigu promozio ugariak bialtzeko. Baiña bide onetik dijoa gauza, ta esku onean dagonez, izan dezagun itxaropen ta uste ona.

GURE PERTSONA TA GIZARTEA

Beti ere pertsona degu errege ta jomuga bere balio jainkotiarragatik, ta ekonomiaren aurrerapenerako ezetzik edozertarako ere gure pertsona ta bere baloreak moldatu bearrean gera. Ta nora dijoaz gure pertsona ta gizartearen espiritu-baloreak: gizarteko justizia, gure pentsaera ta kultura, euskera ta edozein kristau-balore? Orain arte gure erriak txikiak ziran, euskaldunak eta gizarte kristautsukoak. Onela errex zara gizarte-baloreen ta pertsonaren zaintzea. Baiña bein gerratea ezkeru gure lantegiak prenu gabe ugaritu dira ta gure biztanleak ere bai. Milloerdi bat lagun ditu probintziak (kilometro kuadroko 240), ta oietatik eun milla amar urte auetan ugaritu diranak dira. Jende-ugalketa ontatik erdiak beintzat kanpotarrak dira. Ta goazen bezela, urtean 15 bat milla ugaritzen bagoaz (emengoak 6 milla ta besteak kanpotarrak), gizaugalketaren legeak diotenez, emendik 25 edo 30 urtera milloerdi bat izango gera (kilometro kuadroko 500), uri jiganteen densidatea alegia.

Onela bada, gure pertsona ta gizartearen kristau-baloreentzat korrosiboak gertatzen dira aurrerapenaren ondorioak eta gainera datorkigun kosmopolitismoaren despertsonalizazioa. Gure enpresak S.A. egiñak dira ta gure pertsonak ere ba-du olako arriskurik. Uri aundietako jendetza kosmopolita "eremu" biurtzen da pertsonarentzat, onen balioen legortzaille, ez baitu arkitzen gizarte-ambiente gozo ta familiarik bere almenak ondo ezitzeko. Ez ote datorkigu gainera olako "eremu"-keta? Jainkoaren borondatez ta laguntzaz olako giza-eremuan gure agintarien zentzu ona ta beste pertsona erresponsableen zaletasuna "basamortuan deadarka ari danaren otsa" izango al dira, gure kristau-balioeri aurrerapidea prantatzeko.

JOXE MARI REGILLAGA.

Arantzazu-n. 17-X-63.

